

Betalen en munten in middeleeuws Horst

LGOG Ter Horst

---

3 november 2021

Jos Benders

jos.benders@kuleuven.be

Persoonlijke introductie

- opgegroeid in 'D'n Bookend'
- van jongs af aan historische interesse
- Focus: middeleeuwen, vooral Gelre
- <http://www.numisbel.be/Benders.htm>
- Voorzitter redactie Jaarboek voor Munt- en Penningkunde

Overzicht

- Muntgeschiedenis
weerspiegelt economische en politieke geschiedenis
- Klinkende munt – rekenmunt
- Betalen: vondsten & archivalia

Horst in middeleeuwen

- Horst
  - kerk elfde-eeuw of ouder
  - documenten: start dertiende eeuw, bulk vijftiende eeuw
- Land van Kessel
  - vestiging langs beken en Maas
  - Blerick continu vanaf Romeinse tijd
  - Kessel vroeg bestuurscentrum

Horst in middeleeuwen II

Gelders sinds dertiende eeuw?

Cuijkse invloed?

1279: Gelre koopt linkeroever graafschap Kessel

1345: Jacob van Mirlaer heer van Horst

1382: Willem en Maria van Gulik en Gelre kopen half Horst

bestuurscentrum Land van Kessel

1394-1402: Reinoud van Gulik vruchtgebruik

1446: verpand aan ambtman Johan van Broekhuizen

Muntslag

- Intrinsieke waarde edelmetaal
  - Massa & gehalte
- Grondstof
  - Mijnen
  - Andere voorwerpen, vooral munten
- Muntrecht
- Muntmeester: particulier ondernemer
- Sleischat: provisie voor muntheer

Wet van Gresham

‘Bad money drives
good money
out of circulation’
(het slechte geld verjaagt
het goede geld’

Handelsreisen und Wechselgeschäfte Aachener Bürger

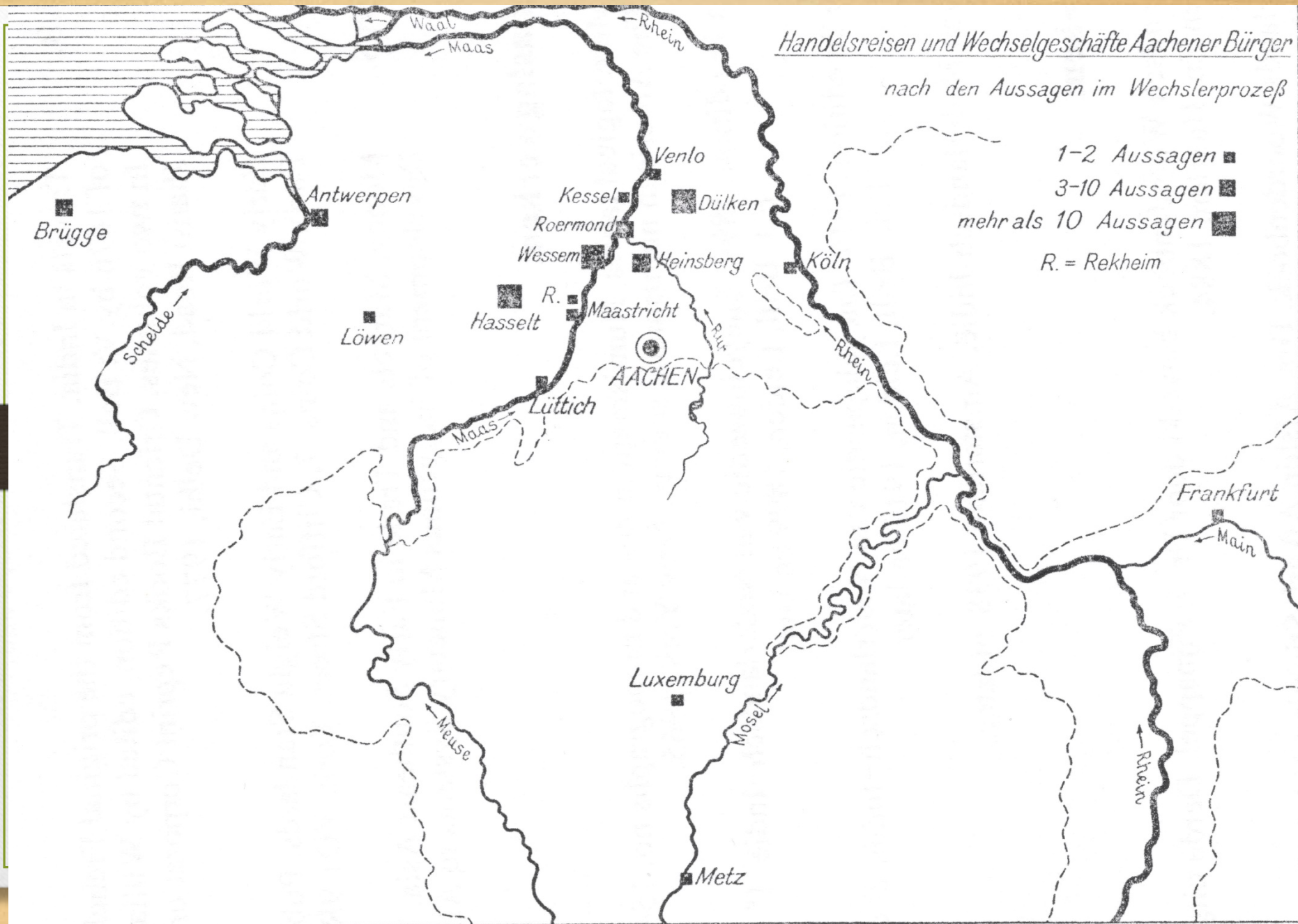
nach den Aussagen im Wechslerprozeß

1-2 Aussagen ■

3-10 Aussagen ■

mehr als 10 Aussagen ■

R. = Rekheim

Tremissis = triëns

- Goud
- Rondreizende muntmeesters
- Dinant; Maastricht; Dorestad: ca. 630 – ca. 650

Sceatta

- Periode ca. 690 – ca. 760
- Kerngebieden: Friesland – Engeland
- Zilver
- Grote variëteit aan typen
- Gemonetariseerde economie

Karolingen

- Frankisch Rijk
- Eenheidsmunt
- Rekenstelsel en - eenheden
  - Penning (denarius; denier; Pfennig; penny)
  - Schelling / solidus = 12 penningen
  - Pond / librum = 20 sc. = 240 penningen
  - Mark = 12 sc. = 144 penningen

Regionale penning

- Opdelingen van het rijk vanaf 840
  - Nederlanden bij Duitse / Heilige Roomse Rijk
- Muntrechtverlening
  - Geestelijke muntslag
  - Wereldlijke muntslag
- Toeëigening muntrecht (usurpatie)
- Fragmentatie in muntslag
- “Fernhandelsdenar”

Utrecht, Deventer
Bernold 1027-1059

Duitse Rijk

keizer Hendrik III 1046-1056

Duisburg

- Vondst Horst aan de Maas

De Mortel (Gemert) 2015

Gelre

Otto II (1229-1271)

Grotere denominaties

- Sterling (zuiverheid)
  - Short-cross (ca 1180); Long-cross (1248); Single-cross (1279)
- Brabantinus
- Tourse groot (1266) = 12 penningen
- in Nederlanden start ca. 1275

Single-cross sterling
Loon, Arnoud (1279-1323)

Brabantinus

Tourse groot
Frankrijk, Lodewijk IX (1245-1270)

Leeuwengroot / 'vlemsche'

• Vlaanderen, periode 1337-1365

Goud

- Florence 1252
  - florijn = gulden
  - in Nederlanden vanaf jaren 1320
- Schild
  - Frankrijk 1303
  - Brabant 1338 op naam keizer
  - “Konings” of “keizers schild”

Schild

Plak

- Dubbele groot
- Vlaanderen 1365
- Veel nagevolgd, onder andere Gelre
  - Venlo ca. 1368
  - Venlo, 1373-1374

Willem van Gulik, 'momber' (1373-1374)

Overkwartier 1374-1394

- 1374 Verdrag van Straelen
- ‘Willem en Maria, hertog en hertogin van Gulik en Gelre’
- 1377
  - Willem junior beleend als Gelders hertog
  - Maria krijgt deel Overkwartier in vruchtgebruik
- 1380 Roermond geruild met Land van Kessel, incl. Horst
- 1394 Maria doet afstand

Roermond, 'Peter' 1377-1380

Overkwartier (Venlo?), schild

Rijnse gulden

- Rijnse muntunie van 1386
- Reken(ing)munt

Venray
jonkheer Reinoud (1394-1402)

Venray
jonkheer Reinoud (1394-1402)

- MREH = Meerlo, Horst, Elteren, Robroek ???

Venray
jonkheer Reinoud (1394-1402)

Wildgroeï

- 1389 botdrager
- 1405 meeuw
- 1419 braspenning
- Plus... tuin, jangelaar, Bommelaar, Janspenning, jager, vlieger, klimmer, kromstaart etc. etc. etc.

Vierlander / stuiver (1434)

Betalen

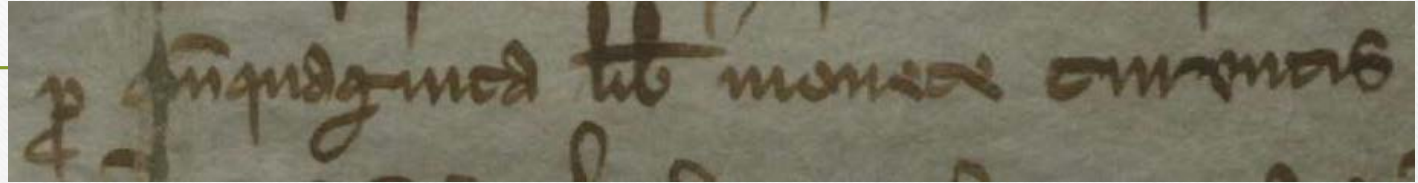

- Kern: inflatie & koersen
- Rekenmunt
  - Transactiemunt: inflatie / waardevast
  - Rekeningmunt: alles herleiden tot deze munt

Transactie 'munt'

• 1304

- 50 pond 'monete currentis': omlopend geld
- 1 juli 1399: 'elff malder roggen maten alsoe ter horst vurge // genge ende geve is'
- Natura = waardevast
- Ambtman 1409-1410 beurt kapoenen en hoenders, en verkoopt deze

Tijnslegger Huis Kessel

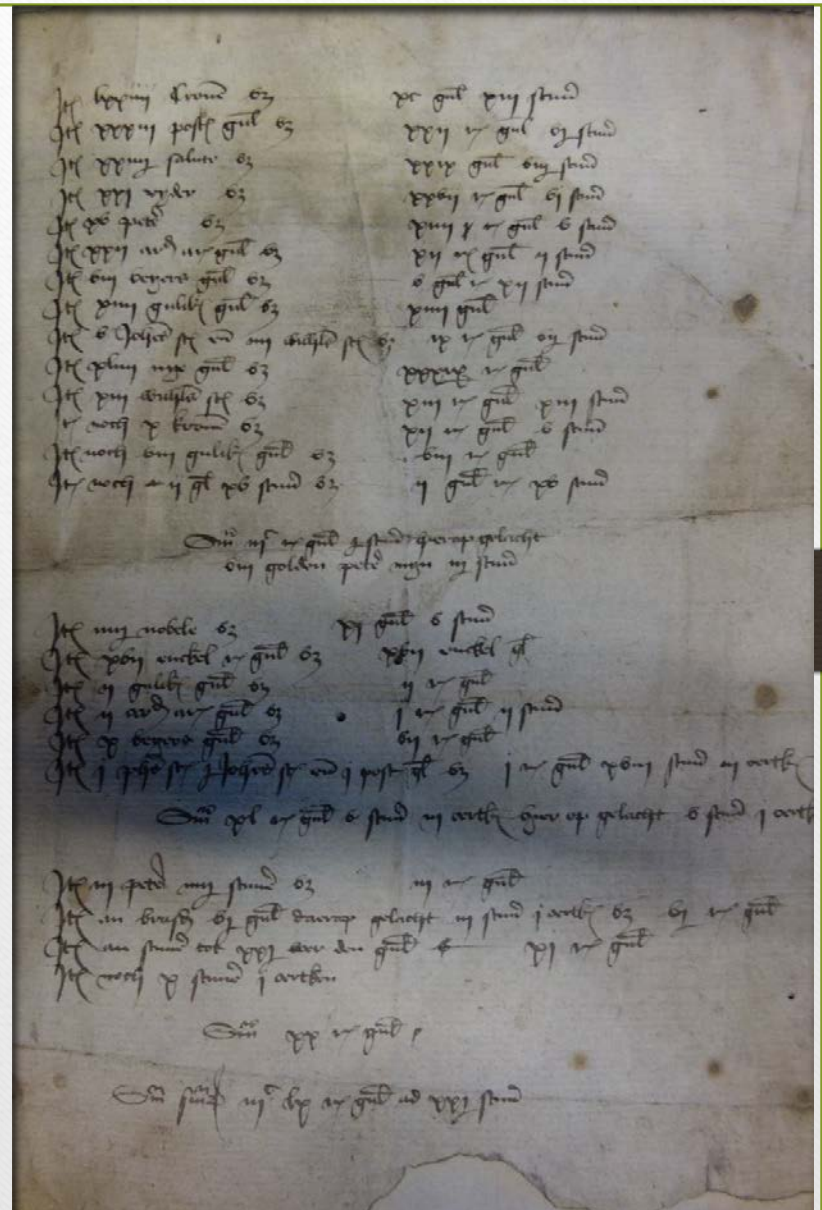

- Genoemde 'bedragen' en munten
  - Kapoenen, hoenders en eieren
  - Hollandse
  - Brabantse
  - alde groten
  - Reinaldusgulden
- Indicatie ouderdom tijns

Rekeningmunt

Koersen

Omrekenen naar vaste waarde

Weyne teyente weder ferner die
gestalen geest, den selue dom vichte
en die sterpruhter was tot d'ere
den ick mit my tar hoyst en dair
gebeest y narst wiff by studeerde
door sijn loen mij af hiel p slij
en yne daide hem mit g'ghe die
hem tot d'ruetot werden ip slij
en in hult gekoff tot benloe omme
eyn ghalge dair aff te maeken by
stude en yne d'incermid die die
ghalge maetten y slij en ynen
die hem sijn d'icht worden y slij
om het en hanpen my slij, d'pil
in Rys hiel p'p'p' p' p' p'

Item eynen geheiten peter kremer die gestalten heeft den selven doin richten ende die scarprichter was tot Gelre den ich mit my ter horst nam dair gewest ij nacht (betert) **vj stuver** ende voir sijn loen **iiij arn(hemsche) gulden x vlemse** ende eynen baide hem mit gegeven die hem tot Trieht leiden **ix vlemse** ende iij holt gekofft tot venle omme eyn galge dair aff te maicken **vj stuver** ende eynen tymmerman die die galge maickten **ij vlems** ende eynen die hem sijn byget hoirden **ij vlems** om zeel ende hansen **iiij vlems** vz (sci)

iiij Rijns gulden xxxvj kromstaart ix groten

Rekeningmunt: koersen

- Te weten den rijns gulden gerekent voir 20 stuver of $51\frac{1}{2}$ kromstert ende den stuver voir $2\frac{1}{2}$ kromstert ende 1 groitken ende 13 groitken voir eynen kromstert
- Arnhems gulden = 14 vlems
- 4 vlems = 3 stuver

Berekening: omrekenen

- $vj + vj = 12$ stuver
- $x + ix + ij + ij + iiij = 27$ vlems

- $iiij$ Arnhemse gulden
- Totaal: 4 Arn. + 12 st + 27 vlems
- 27 vlems = $20\frac{1}{4}$ stuver; 4 Arnhems = 56 vlems = 42 st
- $42 + 12 + 20\frac{1}{4}$ stuver = $74\frac{1}{4}$ st = 3 Rijnse – $14\frac{1}{4}$ st
- $14\frac{1}{4}$ st x $33\frac{1}{2}$ groot = $477,575$ gr
- $477 / 13 = 36 + 9$ over
- 3 Rijnse – 36 kromstaart - 9 groten

Muntcirculatie

- Weinig losse vondsten gemeld
- Merselo 1970, verborgen 1441++
- Venray 1957, verborgen 1481
- Blerick 2011, verborgen 1481
- Horst aan de Maas 2019, verborgen 1499+

Terug naar het begin

- Waarde munt = intrinsieke waarde edelmetaal
- ‘Afkalven en opkrikken’
- Rekeningmunt en transactiemunt
- Regio Horst aan de Maas:
  - muntslag Venlo en Venray (tot 1402)
  - betalen in natura nog lang belangrijk
  - Horst nauwelijks muntvondsten